

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΜΑΤΕΣΙ: "Ο ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ", ΠΕΝΤΑΠΡΑΚΤΟ ΔΡΑΜΑ

(ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ)

Ο ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΜΑΤΕΣΙΣ (Ζακυθιανός, 1794 1875) έγραψε στίχους και πεζά μέτρια σε ποιότητα και σε ποσότητα, και απ' αυτά βρίσκω αξιολογότερη τη συμβολή του στη θεραπεία της κακής άρρώστιας της νεοελληνικής ζωής που λέγεται γλωσσικό ζήτημα. Όσο τόσο ο ίδιος Αντώνιος Μάτεσις έγραψε κ' ένα μεγάλο άριστούργημα, ένα δράμα, όπως πολύ σωστά το τιτλοφορεί, το «Βασιλικό».

Το δράμα αυτό έχει όλα τα χαρίσματα ενός τέλειου θεατρικού έργου: Μύθο συγκινητικό, τύπους ζωντανούς και ολοκληρωμένους, δράση σοβαρή άφοσιωμένη στο θέμα, περιπέτειες κ' έπεισόδια δραματικά και κωμικά με μαστορική χάρη πλεγμένα, καθαρή έκφραση, άρμονικό διάλογο, πνεύμα γάργαρα κ' αίσθημα θερμό, σάτις εύγενικά, βαθεία πείρα ζωής και βαθύτερη κοινωνική μέριμνα. Μονάχο του ψευγάδι βρίσκω την κάποια έπιμονή σε ήθογραφικές λεπτομέρειες. Ψευγάδι που παύει να είναι τέτιο μόλις θελήσουμε να εξετάσουμε την ιστορική σημασία του έργου. Και δέν είναι μικρή για μάς σήμερα η αξία του αυτή. Ήθη και έθιμα Ζακυθιανά την εποχή της Ένετοκρατίας (ή σκηνή είχε στη Ζάκυθο κατά το 1712), πολιτική και κοινωνική ζωή, η άπελπισμένη άμυνα της φεουδαρχικής άρχοντιάς στα τελευταία της προπύργια, κι' άπάνω απ' όλα η γλώσσα του λαού κ' η γλώσσα των λογίων της εποχής του Μάτεσις και του Σολωμού, όλα αυτά είναι στοιχεία που το έργο αυτό, μοναδικό σχεδόν ολοζώντανο τεκμήριο, το κάνουν πολύτιμότερο. Μά απ' αυτό το πλείονος το κρίνουν άλλοι. Έγώ ένα κρίνω, πώς, άν το ήθογραφικό μέρος του έργου ξεπλώνεται κάπου, τότε σε καθέκαστα, ώστε να παραστραφεί από τη δραματική του άναγκασιότητα, αυτό το κάνει τόσο λίγο, που σχεδόν να μη βλάφτεται καθόλου και ούτε να δίνει το δικαίωμα να το χαρακτηρίσουμε «ήθογραφία», με το νόημα πώς είναι τάχα ένα ή δύο σκαλοπάτια παρακάτω από το άνώτερο καλλιτεχνικό θεατρικό έργο.

Στο Έθνικό Θέατρο ο «Βασιλικός» είχε την τύχη να παρασταθεί άνάλογα με την αξία του, άριστοτεχνικά: Σκηνογραφίες, κοστούμια, διάλογος, μιμική κράτησαν όλο το έργο μέσα σ' έναν άέρα ζωντανόν. Αν έχω να πείξω τη σκηνοθεσία σε κάτι, τουτο είναι η προσήλωσις στις ήθογραφικές υπερβολές, δηλαδή στο μοναχό, καθώς είπαμε παραπάνω, ψευγάδι του έργου. Ή προσήλωσις αυτή, κατά τη γνώμη μου, δέν είναι δικαιολογημένη. Δέ συμφωνώ μ' εκείνους που θέλουν το Έθνικό Θέατρο να είναι και λιγάκι μουσειο και από σχολαστικισμό να ζημιώνει τη ζωντανία, που πρωταρχικά ζητάμε από μια παράσταση. Ή προσήλωσις αυτή είχε δύο κακά άποτελέσματα: Πρώτον αντίκοψε λίγο την άπαραίτητη γοργάδα της δράσης, και μάλιστα στην άοχή. Δεύτερον έδωσε κάποια μονοτονία στο διάλογο. Οι

θεατρίνοι μιλούσαν όλοι Ζακυθιανά, δηλαδή το προσπάθησαν. Πήραν τον τόνο, μά, άφοσιωμένοι σ' αυτό, χάσανε τη μετάπτωση, που λένε, δέν άνεβοκατέβασαν τη φωνή τους σ' όλη τη σκάλα, περιορισμένοι, σφιγμένοι μέσα στην προσπάθεια (Όλοι τους εκτός από την κυρία Άλκαίου). Στην πρώτη πράξη οι γυρολόγοι διαλάλησαν όλοι πάνω στην ίδια νότα. Το ίδιο κ' οι άλλοι όλοι μιλούσαν στην ίδια νότα, ή καλύτερα στην ίδια μικρή περιοχή από νότες. Αυτό έδωσε ένα έλαφρό χρώμα μονοτονίας σ' όλη την παράσταση, που, μαζί με τη λίγη βραδυπορία, στάθηκαν τα μόνα έλαφρότατα ψευγάδια της ώραίας σκηνοθεσίας.

Όσο για το παίξιμο των θεατρίνων ένα γενικό μπόρο τους αξίζει. Ο κ. Γληνός πρόσθεσε άλλη μιά ώραία δημιουργία στο δραματολόγιό του. Και άν στην πρώτη πράξη κάπως έστέρησε, στις άλλες και μάλιστα στο τέλος τόσο περισσότερο τέλεια ολοκλήρωσε το χαρακτήρα του. Ή κυρία Σαπφώ Άλκαίου ήταν τέλεια. Μεγάλη μαστόρισσα, που και τον πιο άπαιτητικό τον άφοπλίζει. Και μόνο για να χαρεί κανείς την τέχνη της άξιζε να ιδεί αυτή την παράσταση. (Δέν ξέρω και καμιά που η γυναίκα αυτή να άπότυχε). Ή νεαρά κυρία Μυράτ στο ρόλο της κόρης πολύ συμπαθητική, με λεπτή χάρη κτι αίσθημα το ίδιο ο κ. Μινωτής, που κατάφερε με την άρθρωσή του να δώσει μια ξεχωριστή γλύκα στη λογιωτατιστική γλώσσά του. Ο κ. Παρασκευάς θα μπορούσε να ναι πιο γρουσουζής, πιο φαρμακομήτης, πιο «τύπος», κατά τ' άλλα πολύ καλός. Έπίσης πολύ καλή όβρηά ήταν η κ. Ραφτοπούλου και σπουδαίος Μουσακός ο κ. Αύλωνίτης. Ή κ. Μουστακά και οι κ.κ. Εύθυμίου και Δεστούνης δρόσιαν όλο το έργο με τις κωμικές τους σκηνές, μ' όλο που θά'χα να παρατηρήσω πώς μια ιδέα χοντροκοπιές μπορούσε να λείψει, και μάλιστα άφου οι τύποι αυτοί δέν είναι καθόλου χοντροκομμένοι απ' το συγγραφέα. Ή παρατήρησις αυτή δέν άφορά τον κ. Δεστούνη, που στάθηκε πολύ φυσικός.

Β. ΡΩΤΑΣ